

vseučiliščih, 483 Rusinov in 423 Jugoslovanov pa se ni celó nič in nikjer razlagalo v materinskem jeziku! Kakor se sliši, hoče vlada napraviti vseučilišče za 184 Lahov, — 3193 slovanskih dijakov, katerih je toraj večina, pa ne bode imelo nobenega vseučilišča. Vseučilišče v Inšpruku šteje samo 468 učencev, toraj toliko kolikor je Rusinov in Jugoslovanov.

Po številu učencev morali bi imeti po tem takem Čehi troje, Poljaci pa dvoje takih vseučilišč, kakor je uno v Inšpruku. Krakovo na Poljskem ima 372 učencev in je nemško vseučilišče, akoravno nima ne enega po rodu nemškega poslušalca. *) V Pragi je 540 Nemcev, Slovanov pa 1058, — in vseučilišče je nemško! V Lvovu je 134 Nemcev, 365 Poljakov in 425 Rusinov, — in vseučilišče je nemško. V Gradcu je 165 Slovencev, v Inšpruku 55 Lahov, za Lahe se bode ondi naredilo vseučilišče, za Slovence ni duha ne sluha o vseučilišču.

Ravnopravnost, ktera nam je zagotovljena po decemberski ustavi, je tedaj taka, da Nemci šestkrat toliko dobijo, kakor drugi avstrijski narodi! Če prav po sreči gré, se vrže Poljakom kost, drugi naj se pa obrišejo.

Ako bi se merilo po enaki meri, morali bi imeti Nemci tri vseučilišča, Poljaki, Čehi, Rusini in Jugoslovani pa vsak vsaj po eno. Napraviti bi se toraj moralo jugoslavjansko vseučilišče, — stvar, ktera bi manj stroškov prizadela, kakor ena nova vojaška kapica pri vsej armadi in še polovico ne tega, kar nove v barvi spremenjene vojaške hlače.

Ako bi se pa napravila majhna vseučilišča, ktera bi štela manj kakor po 1000 poslušalcev, potem bi morali imeti Čehi in Poljaki po dvoje vseučilišč. V vsej Avstriji se uči le 273 protestantov na vseučiliščih, a vendar imajo svojo fakulteto, Čehi, katerih je pa 1385, pa nobene.

Še bolj zanimive so pa številke na gimnazijah in realkah.

Med 29.723 učenci na gimnazijah je 12.763 Nemcev, jih ni toraj polovica, — 6368 Čehov, 5135 Poljakov, 1895 Rusinov, 1945 Jugoslovanov, skupaj 15.343, potem takem več kot polovica. Kako da pa tukaj stoji z ravnopravnostjo, to vsak vé. Med 11.112 učenci na realkah bilo je 6752 Nemcev, 2781 Čehov, 583 Poljakov, 381 Jugoslavjanov in 58 Rusinov. Razvidi se, da se zanemarja realna omika pri Rusinih popolnoma, pri Moravanih in Jugoslovanih pa zeló. Gotovo pa se vpisovanje učencev po narodnosti ne godí povsod prav. Kako neki more biti v vojaški granici 30 Nemcev na gimnaziji, 238 Nemcev v Bukovini itd. Res, da se povsod nahajajo sinovi uradnikov in vojakov, pa tako veliko število (238 Nemcev v Bukovini) je gotovo en kos umetno skovane germanizacije. Na Pemskem je na gimnazijah 3021 Nemcev in 4519 Čehov, toraj so pa tudi šolski nadzorniki skoraj vsi Nemci. Čehi so v nekterih mestih v veliki večini proti Nemcem, in vendar so v onih krajih nemške gimnazije. V Dalmaciji je 139 laških in 423 slovanskih učencev, in tudi tū je vse laško; prav tako ima Kranjska dežela 92 Nemcev, 728 pa Slovencev, toraj — se vé, da mora biti vse nemško, akoravno je na kranjski gimnaziji en sam Nemec in 78 Slovencev, na Novomeški pa 7 Nemcev in 177 Slovencev. Tudi ni Nemcev na gimnaziji poreški, koprski in tržaški, in vendar se na Dunaji govori le — o nemški Avstriji.

Zoper neumnost se le Prusi — sklepa „Politika“ — ne borujejo — zastonj.

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o XVII. odborovi skupščini Matice slovenske.

v Ljubljani 1. avgusta 1870. l.

Razun predsednika gosp. dr. Coste so bili vpričo gg. odborniki: dr. Janez Bleiweis, baron Anton Cojz, dr. Krek, Lésar, Marn, dr. Papež, Praprotnik, dr. J. Razlag, Sovan, Svetec, Šolar, Vavrū in Iv. Vilhar.

1. Najprej se potrdi in podpiše XVI. odborove seje zapisnik.

2. Gosp. tajnik poroča o važnejših stvaréh tako-le: „Slavni odbor! Od 16. odborove seje, ki je bila 23. dec. 1869. l. oglasilo se je 112 gospodov, ki želé sprejeti biti v slavno društvo, med temi je 7 ustanovnikov in 105 letnikov (zadnja številka glavni knjigi je 1786). Ti so: (prebere imena). Kot odbornik stavim predlog: Naj slavni odbor blagovoli vse sprejeti med prave ude Matice slovenske. (Odbor pritrdi predlogu.)

Kakor pa nobeno veselje ni stanovitno pod solncem, tako tudi moja naznanila ozir pristopa k Matici niso zgolj vesela, ampak omeniti moram in ne smem zamolčati žalostne dogodbe, da je nekoliko udov odstopilo od Matice; med odpovedbami omenjam le onih, ki se mi zdé pomenljive. Odstopili so 4 gospodje tomajske dekanije (bere imena); g. A. Ukmar se je tudi odpovedal poverjeništvu, za ktero je nasvetoval g. Jerneja Brenceta, duhovnika v Dutovljah. Naj sl. odbor pritrdi temu nasvetu. (Pitrdi.) Dalje se je osem udov dobrleveske dekanije na Koroškem in to kaj čudno odpovedalo Matici: gosp. poverjenik ni sprejel lanskih Matičinih knjig, ampak napisal je na napis besede: „Wurde nicht bestellt, daher retour“; en drug ud iz Koroškega pa besede: „Wird nicht angenommen“, — in knjige so nam nazaj priromale v Ljubljano ter smo za-nje morali plačati dvojno poštnino; tudi iz slovensko-bistriške dekanije se je odpovedalo nekoliko udov.

Dvakratna razpošiljatev knjig in zemljovidov, ki jo je sl. odbor v 16. seji prepustil tajniku, bila je precej težavna; naj omenim le dveh ovir. Prva je bila ta, da gospodje Matičarji v redu ne naznanjajo prememb svojih bivališč, z mnogimi dopisi se je vendar vse poravnalo. Drugi je bilo vzrok ta, da od novembra l. l. nimamo strežaja. Bilo je toraj treba delati po drugem načinu. In zgodilo se je tako, da sem za zavijanje, vezanje, pečatenje in znašanje knjig na pošto po navadni plači najel postreščekov; ker sem že omenil okoliščine, da Matica nima strežaja, naj sl. odboru še naznanim, da sem za pospravljanje sob, male pošiljatve na pošto in kurjenje peči najel žensko, kateri plačujem po en goldinar na mesec. — Zadnjih dveh okoliščin omenil sem le zato, da se v računu razjasni tisti oddelek, ki govori o malih pisarničnih stroških, kateri so viši od lanskih; oni o strežaji pa manjši; oba skupaj sta manjša od lanskih.

Odsek za izdavanje knjig se je bil v tem času sešel trikrat, in to 11. februarija, 16. marcija in 6. julija.

11. februarija je a) pretresal in potrdil račune za lanske knjige, in b) obravnaval vprašanje, kdo naj tiska knjige za 1870. leto. Bilo je sklenjeno, naj se vprašajo tiskarji, po čem hočejo tiskati prihodnje knjige, in g. Köke, po čem hoče izdelati zemljovide?

16. marcija bili so na posvetovanji naslednji predmeti:

a) komu naj se g. Ogrinčev prevod Schoedlerjeve astronomije izroči v presojevanje? Sklep je bil, na-

*) Zdaj se je ondi nekoliko predrugačile.

prositi g. Iv. Tuška za ta posel. Gosp. Tušek je blagovoljno prevzel to delo. Ker je imel s popraviljanjem mnogo truda, zato je dovršivši popravo zahteval 40 gld. nagrade; nagrada se mu je obljubila s pristavkom, da se mu določi in izplača potem, ko se astronomija natisne. Naj slavni odbor pritrdi temu ravnanju in odsek za izdavanje knjig pooblasti, da g. Tušku po dovršenem tisku določi nagrado. (Odbor pritrdi.) — Ker pa g. Tušek na nekterih mestih prevoda ni na tanko določil, naj se ali njegovi ali Ogrinčevi izrazi stavijo, zato je gosp. prvosednik naprosil gosp. Iv. Šolarja, naj blagovoli prebrati in za tiskanje konečno vrediti rokopis. Gosp. prof. Šolar se je prijazno podvrgel temu delu in ga toliko dovršil, da je stavljena prva pōla. Natisnjena pa še ni, ker je od gosp. Ogrinca še le danes dospela korektura.

b) Pogodba s tiskarjem J. Blaznikom in Köke-jem vršila se je tako-le: Egeričina tiskarnica je odgovorila, da jej letos zarad preoblega drugega dela ni mogoče udeležiti se konkurence za Matičino tiskovino; gosp. Milic je odpisal, da ne more prevzeti dela, ktero mu ponuja odbor, in sicer zato ne, ker je čas do 31. julija prekratek, da bi s svojimi močmi tako naglo mogel izvršiti obširno delo; — gosp. Blaznik pa je odgovoril, da ga je volja prevzeti delo in sicer:

1. Knjigo prirode II. snopič v 2500 izt. polo po 45 gold.
 2. Koseskijeve poezije v 2000 iztisih polo po 39 „
 3. Letopis v 1800 iztisih polo po 37 „
 4. Slov. Štajar III. snopič v 2024 izt. polo po 32 „
- toda z dostavkom, da se zarad letošnjih tiskarskih okoliščin ne more zavezati, da bi vse natisnil do stavljenega obroka, to je, do 31. julija t. l. — Odsek je z gosp. Blaznikom sklenil pogodbo po imenovanih pogojih.

Gosp. Köke je zemljovidom stavil naslednjo ceno:

1. Risanju in kamnorezu „Severne Amerike“ 165 gold.
2. „Južne Amerike“ 165 „
3. „Azije“ 220 „
4. Za natiskovanje vseh treh zemljovidov v 2000 iztisih in v 4 barvah 480 „
5. Za papir vseh treh 140 „
6. Za kamene vseh treh 30 „

Skupaj . 1200 gold.

Vrh tega je svoji ponudbi dodal opombo, ktero navajam od besede do besede: „Zugleich erlaube ich mir zu bemerken, dass, wenn es im Interesse des Vereines wäre und die Herausgabe der Karten dadurch erleichtert würde, ich mich gerne bereit erkläre, die Zahlung der betreffenden Summe in Raten anzunehmen und dass ich mit jeder beliebigen Abschlagszahlung zufrieden bin.“

To Köke-jevo ponudbo je odsek sprejel s pristavkom, da omenjena olajšava morda nagne Matičin odbor, prihodnje leto več nego tri zemljovide dati na svetlo. Ob enem je bil tudi g. M. Cigale naprošen, imenovanim trem zemljovidom preskrbeti slovensko imenje.

Vsled Köke-jeve obljube menda kmalu dobimo dovršene tri zemljovide.

c) Gosp. dr. Gršakov rokopis „Narodno gospodarstvo slov. Štajarja“. — Da slov. Štajarju ostane osnova, kakoršna mu je bila načrtana in konec I. snopiča natisnjena, sklenil je odsek, da se gosp. dr. Gršakovo delo, ki samo dá en snopič 7 pōl, natisne pred 2. snopičem, za kateri nam še niso došli vsi rokopisi; da se pa to more doseči, razdeli se knjiga na dva zvezka, vsaki z 2 snopičema. — Tretji snopič je v tiskarnici že dovršen. Gosp. dr. Gršak zahteva nagrade po 20 goldinarjev od pōle. „Naj sl. odbor dovoli to nagrado“. (Odbor dovoli.)

Kmalu se dovrši tudi „Letopis“ za 1870. leto.

Iz tega sporočila je toraj razvidno, da Matica za 1870. leto izdā:

- a) Letopis s sporočilom vred;
- b) Schoedlerjeve knjiga II. snopič;
- c) Slovenski Štajar III. snopič;
- d) Koseskijeve poezije;
- e) tri zemljovide.

d) Gosp. dr. A. Jarec, c. kr. šolski svetovalec, je poprašal, po čem mu Matica hoče dati zemljovide, katerih želi mnogo nakupiti za kranjske ljudske šole? — Odsekov sklep je bil, dati mu jih po ceni, po kateri se oddajajo knjižnim trgovcem.

Tukaj sl. odboru dalje objavljam, da je upravništvo 1 iztis „Nauka o telovadbi“ — II. del slavni c. k. deželni vladi kranjski predložilo s prošnjo, da blagovoli to knjigo naznaniti in priporočiti šolskim predstojništvom na Kranjskem. Vspeh te vloge je bil, da je sl. c. kr. deželna vlada z dopisom od 12. sušca 1870. učitelstvu priporočila to knjigo ter ob enem pri Matici naročila:

1. Nauka o telovadbi I. del 50 iztisov

2. „ o „ II. „ 50 „

3. Zemljovidov vsakega po 180 „

Za te knjige in zemljovide smo prejeli 180 gold.

Znižano ceno telovadne knjige smo dovolili tudi „Sokolu“, ljubljanskemu telovadskemu društvu.

Slavni odbor je prošel: „naj blagovoli potrditi to ravnanje“. (Odbor pritrdi.) (Dal. prih.)

Národopisne stvari.

Venetski božanstvi Fon in Gerio.

Spisal Davorin Trstenjak.

Visokoučeni Gilferding je, kakor je že v „Novicah“ bilo omenjeno, v posebnem spisu dokazal slovensko narodnost starodavnih Venetov, in med mnogimi družimi dokazi navel več imen venetskih božanstev in venetskih besed, ktere je pravilno iz zaklada slovanskega jezika razložil.

Za venetsko božanstvo on ima tudi Fon-a, kterege so Rimljani jednačili sè svojim Martom.¹⁾ Vendar Gilferding ni si upal razložiti, kaj da pomenja ime božanstva Fon. Muratori nam je zapisal dva rimska napisa na rimskih spomenicah: „Fonioni Sacrum, Seja Jonis magistra donum dedit“. Na drugem spomeniku je neka Annia popravila: „aediculam Fonionis“.

Ime Fon je tako razširjeno po Goriškem, Kranjskem in Štajerskem, da ni dvomiti nad njegovim domačinstvom.

Utegnil bi se sicer že a priori kateri jezikoslovec upreti zoper slovenskost imena, češ, da glasnik f ni slovensk.

Jaz sem že v posebnem članku natisnjenem v „Matičinem“ letopisu dokazal, da tudi f je glasnik slovansk, in bodm tukaj sopet nekoliko prikladov navel.

Slovanski glasnik f se je izobrazil iz glasnikov p, h, hv in th. Jaz opominjam samo na slovenske besede: flod, noft, kefa za: hlod, noht, keha, — na srbske: fitati, frenka, fuga, faliti za hitati, vrenka, vuga, hvaliti.*) Tudi v staroruskih in staropolskih listinah najdeš osebna imena: Fal, Falko,

¹⁾ Glej: Muratori „Inscrip. 101, 2.“

*) Tudi v italjskih narečjih glasnik h prelazi v f, primeri oskijsko: fircus za hircus, sabinsko: trafero, za trahero, vefere za vehere, fostis, za hostis, fanula za hanula-orum, kleine Götzentempel itd. Pis.